

LITTERATUR

PER DAHL
CARL JOHAN LJUNGBERG:

Nytt om litteratur

Skönlitteratur och klassiskt

På Legenda utkommer i vår i billighetsupplaga Jan Kross mästertligt psykologiska skildring **Kejsarens galning**. Bakgrunden är historisk: den ärlige adelsmannen Timoteus von Bocks vilja att säga sanningen direkt till kejsar Alexander I. Sällan har den absoluta maktens nedbrytande följer skildrats så nyanserat och insiktsfullt.

Historia

Timothy Garton Ash kan kallas den centraleuropeiska demokratiseringens krönikör. Nu kommer hans analys på svenska: **Folket det är vi**, översatt av Sune Karlsson och Birgitta Schwarzman, på Bonniers (inb, 380 s). **Det röda nätet** av Tom Bower (övers Claes Collenberg) skildrar västs försök att upprätta en underrättelseorganisation i Baltikum efter kriget, en organisation som helt infiltrerades av ryskt kontraspionage. Kontaktyterna med svensk verksamhet under samma period är många. (Prisma, mars).

I Bernt Gustafssons **Bildningens väg: tre bildningsideal i svensk arbetarrörelse** skildras spelet mellan Sänders medborgar- och folkbildningstanke, Olof Olssons idé, självstudiernas cirkel, och Artur Engbergs nyhumanism (Wahlström och Widstrand). En samling av onyttigt men därmed desto roligare vetande får man i bokklubben Clios lilla **Historisk minneskalender** (red Pär Frank), som ger en historisk händelse för var och en av årets 365 dagar. (Atlantis/Tiden, inb).

Förlaget Longman satsar på Tysklands historia, i en serie böcker med början i vår. **Germany under the old régime** heter en volym av John Gagliardo. Sammaledes

gör Oxford university press på vilken den första volymen av flera i ännu en Goethestudie kommer, denna studie har Nicholas Boyle som författare. Första bandet har fått titeln **The poet and the age 1749–90**.

Om **Våra första västindienfarare** berättar slutligen K-G Olin (Förlaget Olimex, Jakobstad). Många drastiska äventyr upplevde de finlandssvenska västindienfararna vid 1700-talets slut, främst på ön S:t Barthélemy.

Biografi och personhistoria

Ytterliga tyska ämnen, nu från tyska förlag: Konrad Kusters **Mozart: eine musikalische Biographie**, samt Martin Weins **Die Weizsäcker: Geschichte einer deutschen Familie**, bägge utgivna av DVA.

Näringslivsfolk är idag heta biografobjekt: Timbros största värsatsning är Olof Ehrenkronas biografi av Curt Nicolin, under titeln **Nicolin: en svensk historia** (380 s). Dock finns även politiker med i bokfloden: Britt Mogård med memoarvolymen **Summa summarum** (Norstedts, 250 s). Ett forskarliv skildras i **H S Nyberg: en vetenskapsmans biografi**, skriven av den kände orientalistens dotter Sigrid Kahle (Norstedts, 500 s).

Storbritanniens premiärminister fick snabbt sin första biografi: **John Major: prime minister** av John Jenkins är den första studien av Mrs Thatchers till nu ganska anonyma efterträdare. Bloomsbury/Press Association.

Filosofi och samhälle

Gyllene äpplen: svensk idéhistorisk läsebok är titeln på ett stort arbete i två

delar framvuxet vid den idéhistoriska institutionen vid Uppsala universitet. Framställningen löper i bred fåra och spänner från bildessäer till litteraturgenomgångar för fördjupning. De två volymerna på vardera 700 sidor utkommer i mars på Atlantis förlag. Svensk idéhistoria täcks även av **Ekonomporträtt: svenska ekonomer under 200 år** (red Christine Jonung och Ann-Charlotte Ståhlberg), ett idé- och personhistoriskt verk från SNS förlag (inb, 300 s). På Timbro förlag återfinns den komprimerade essän **Den giriga kapitalismen: om liberalism och själviskhet** av Germund Hesslow, ett porträtt av en ekonomi, om en av ekonomer. Samma ämne har egentligen även Ratios **Om fördelningens etik** av Bertrand de Jouvenel (ca 100 s). På Ratio har även utkommit antologin **Sverige: medelvägen mellan vad?** under redaktion av Tor Ragnar Gerhom, om svensk middle way-mentalitet i ekonomi och politik.

Bénjamin Constant and the post-revolutionary mind av Biancamaria Fontana handlar om den högt begåvade franske liberalen, vars böcker om frihetens ansikten kom i skuggan av Tocquevilles. Yale university press. En lucka i konservatismens idéhistora fyller antologin **Conservative texts**, redigerad av professor Roger Scruten, och utgiven hos Macmillan i London. Tidigare har Russell Kirks **The Conservative Reader** från Viking Press (pocket) varit nästan ensam i sitt slag.

Från Artos Förlag i Skellefteå kommer en rad ambitiösa titlar: Augustinus, vars Bekännelser f f g översatts i sin helhet, Luther, med **Kommentar över bergspredikan**, Thomas av Aquinos **Förklaringar över den kristna tron** representerar kyrkofäder och reformatörer, medan

mystikerna företräds av Mäster Eckehart, Johann Arndt och Juliana av Norwich. Östkyrkan ägnas böcker bl a av Per-Arne Bodin.

I dag och i morgon

Om vad spontan samverkan kan betyda i det nya Europa handlar **Civic freedom in central Europe**, redigerad av H Gorden Skilling och Paul Wilson och utkommen på Macmillan i London. På samma förlag finns nu även den franske statsmannen Jean Monnets insatser för europasamarbetet diskuterade, i essäboken **Jean Monnet: the path to European unity**, redigerad av Douglas Brinkley och Clifford Hackett. Sovjetiskt perspektiv återfinns i **Perestrojkans kvinnor** av Kerstin Gustafsson, som utkommer på Prisma (ca 240 s). Mer individualiserad är Anna Larin Bucharinas **I minnets labyrinter: ett liv i skuggan av Stalin**. Författarinnan, dotter till bolsjevikledaren Bucharin, skildrar här sitt liv (Natur och kultur, ca 450 s, översättning Hans Björkegren).

På SNS förlag har Per Sandströms ekonomiska studie av de baltiska republikernas problem, **Baltiskt dilemma**, (hft, 170 s) utkommit. Baltikum skildras även än en gång av Andres Küng i **Estland: en personlig vägvisare** (Sellins förlag), nu i samverkan med fotografen Gustav German. Lugna öar utanför omstörtningarna finner vi i **Åland — öriket mitt emellan** av Helene Wallskär med foton av Bengt Dahlstedt från LT:s förlag.

Nu öppnas slutligen dammluckorna för de inblandade i Palmehärvan att ge sina versioner av utredning, skandaler och maktspel. Ebbe Carlssons **Liket i lådan**, en thriller, har blivit infernaliskt elak

(Bonniers). På Wahlström och Widstrand utkommer Jan Henrik Barrlings försök i genren, **Gräsroten** i april.

Stramare journalistporträtt möter man i Lennart Weibulls **Svenska journalister: ett gruppporträtt**, som utkommer på förlaget Tiden. Ett porträtt, men ett levande:

BO CAVEFORS:

George Steiner slåss för gud och konsten

Redan den gamle filosofen Leibniz frågade sig vad som var innehåll respektive hölje, substans och kates. Till vad nytta och glädje produceras konstverk? Är det nödvändigt att skriva dikter?

George Steiner: **Von realer Gegenwart. Hat unser Sprechen Inhalt?** Carl Hanser Verlag, München 1990

Frågorna formuleras på nytt av den franske litteraturhistorikern George Steiner, född 1929, verksam vid universiteten i Genève och Cambridge, konservativ tänkare, jude, författare till bl a en bok om Martin Heidegger.

Steiners propåer kan förefalla naiva i en värld som översköls av databankers komprimerade information, telefax och telex. Vem tänker i dag på ordens reella innebörd, på språkets substans? Många ordets professionalister, vetenskapsmän, författare och journalister resignerar och

Margrethe: Danmarks drottning berättar om sitt liv har Anne Wolden-Raethinge kallat en intervjubok, där vi får möta det danska statsöverhuvudets åsikter om familj, ämbete och även sina konstnärliga intressen.

försummar plikten att försvara språkkulturen och tillåter ordjonglörer, trendmakare och illustra illuminatörer förändra ordens innebörd. Steiner bjuder hårdnackat motstånd mot sådan subkultur och provokationen blir så mycket starkare och större eftersom han samtidigt konfronterar läsaren med trosfrågan om Guds existens. När Steiner talar om här och nu menar han inget mer eller mindre än Skaparens närvaro, den Gud moderna tidens människor trodde sig en gång för alla ha avlivat. Steiner aktualiserar uppfattningen att inget konstverk, ingen roman och ingen dikt är tänkbar och möjlig utan Guds närvaro.

Klagovisor över den gudlösa civilisationen är förvisso inget nytt men Steiner bjuder på kombinationen vetenskaplig träning i litteraturens och ordens snåriga urskogar med den lärde judens religiösa sensibilitet. Den skicklige essäisten Steiner vill övertyga oss om det kloka i att återta barnatron, att kritiskt granska kriti-